

**MEDIA MUHIT TASIRIDA O'SAYOTGAN O'QUVCHI-YOSHLAR
PSIXOLOGIYASI. BILISH JARAYONLARI.**

Sharipov Mirjalol Jamoladdin o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi

[*shakharipovmirjalol@gmail.com*](mailto:shakharipovmirjalol@gmail.com)

Eshqo`ziyeva Gulira`no Baxtiyor qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi

[*guliranohtahtiyorovna83@gmail.com*](mailto:guliranohtahtiyorovna83@gmail.com)

Annotatsiya : Ushbu maqola axborotlashayotgan jamiyatda o'sayotgan bolalarning psixologik rivojlanishini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada, axborot texnologiyalarining tez rivojlanishi bolalarning bilish jarayonlariga qanday ta'sir ko'rsatishi, xususan, ular o'qish, o'rganish, xotira va diqqat kabi aqliy faoliyatlarda qanday o'zgarishlarga olib kelayotgani tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar : axborotlashgan jamiyat, bolalar psixologiyasi, bilish jarayonlari, o'rganish, xotira, diqqat, raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar, psixologik rivojlanish.

Axborotlashayotgan jamiyatda o'sayotgan bolalar psixologiyasi, zamonaviy texnologiyalar va axborot oqimlarining ta'sirida rivojlanmoqda. Bugungi kunda bolalar, avvalgi avlodlardan farqli o'laroq, har tomonlama o'zgarib borayotgan axborot muhitida shakllanmoqda. Internet va boshqa raqamli vositalar ularga ko'plab yangi imkoniyatlarni taqdim etmoqda, ammo bu texnologiyalarning bolalar psixologiyasiga va bilish jarayonlariga qanday ta'sir ko'rsatishini tushunish muhimdir. Axborotning keng tarqalishi, shu bilan birga, uning tezligi va qamrovining ortishi bolalarning fikrlash, xotira va diqqat kabi psixologik jarayonlarini yangi shakllarda rivojlantirmoqda. Shu sababli, bolalar psixologiyasini o'rganish, ayniqsa ularning bilish jarayonlarini o'rganish, jamiyatning kelajakda qanday rivojlanishini aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Bu maqolada axborotlashayotgan jamiyatda o'sayotgan bolalarning bilish jarayonlari qanday o'zgarayotgani va bu o'zgarishlarning ularning psixologik holatiga ta'siri tahlil qilinadi.

Bilish jarayonlarining asoslari

Bilish jarayonlari, ya'ni odamning dunyo haqidagi tushunchalari va bilimlarini shakllantirish, ongli faoliyatning bir qismidir. Bu jarayonlarga diqqat, xotira, idrok, qobiliyat, muammolarni hal qilish va ijodiy fikrlash kiradi. Axborotlashayotgan jamiyat sharoitida bola psixologiyasida bilish jarayonlari faqat biologik rivojlanish asosida emas, balki axborot oqimining intensivligi, texnologiyalarning ta'siri va ijtimoiy muhit omillari bilan ham shakllanadi. Bu jarayonda bola ongining rivojlanishi ko'proq individual tajriba va axborotni qayta ishlash qobiliyatiga bog'liq.¹ Axborotlashayotgan jamiyatda bolalar texnologiyalarga, masalan, internetga, smartfonlarga, kompyuterlarga keng kirish imkoniyatiga ega. Bu holat, bolalarning axborotni olish va qayta ishlash usullarini o'zgartirib, yangi bilish jarayonlarini yuzaga keltiradi.

Axborotlashuv jarayonining bolalar psixologiyasiga ta'siri

Axborotlashtirish jarayoni bolalar psixologiyasiga bir qator ta'sirlar ko'rsatadi: Diqqat va konsentratsiya: Zamonaviy bolalar ko'pincha turli xil texnologiyalar orqali bir vaqtda bir nechta ma'lumotga ega bo'lishadi. Bu esa diqqatni bir nuqtaga jamlashni qiyinlashtiradi. O'tkaziladigan faoliyatlar, o'yinlar va televizion ko'rsatuvlar bolalarda qisqa muddatli e'tibor va diqqatni tez almashtirishni rag'batlantiradi. "Axborotlashayotgan jamiyatda bolalarning psixologik rivojlanishi, ayniqsa, bilish jarayonlariga axborot oqimlarining ta'siri kuchayadi. Bu jarayonlar muhit bilan o'zaro ta'sirda o'sib boradi va bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi."² Xotira va o'rganish: Axborotning tez va ko'p miqdorda tarqatilishi bolalar xotirasini yangicha shakllantiradi. Fikrlar va ma'lumotlar tez-tez yangilanadi, bu esa bolalarda ma'lumotni saqlash va o'zlashtirish usullarini o'zgartiradi. Ko'pincha bolalar murakkab matnlarni emas, balki qisqa, aniq va tezkor ma'lumotlarni yaxshi eslab qolishadi. Emotsional rivojlanish va sosial o'zgarishlar: Axborot texnologiyalarining o'sayotgan bolalarga ta'siri ularning ijtimoiy munosabatlarini ham o'zgartiradi. O'zaro muloqotda bo'lish o'rniga, bolalar ko'proq virtual dunyoga qaratiladi. Bu, o'z navbatida, o'z-o'zini anglash va ijtimoiy muloqot qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Yangi bilish texnologiyalarining foydalari va xavflari.

Foydalari: Axborot texnologiyalari bolalarga o'rganishning yangi metodlarini taqdim etadi. Onlayn kurslar, video darslar va interaktiv o'yinlar orqali bilim olish jarayoni

¹ E.G`oziyev, Ontogenez psixologiyasi, Toshkent – 2020 “NIF MSH” 112 - 140

² ерина Я.Е., Исаева Д.И., Бондарева Е.В. ЭРТА ТАШХИС
ВА ИЛК АРАЛАШУВ

samarali va qiziqarli bo'lishi mumkin. Bolalar ko'proq turli ma'lumotlarni izlash va o'rganish imkoniyatiga ega bo'lib, bu o'z navbatida ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Xavflari: Virtual olamda ko'p vaqt o'tkazish bolalarda passivlikni keltirib chiqarishi va o'zining psixologik holatini yomonlashtirishi mumkin. Jamiyatdagi axborotlarning noto'g'ri tarqatilishi (masalan, soxta yangiliklar, yomon odatlar) bolalar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. 4. Axborotlashuvda bolalarning rivojlanishiga qanday yordam berish mumkin? Texnologiyalarni boshqarish: Bolalarga texnologiyani qanday foydali va samarali ishlatishni o'rgatish kerak. Ularni faqatgina o'yinlar yoki video ko'rish bilan chegaralab qo'ymaslik, balki onlayn ta'lim resurslari, kitoblar va ilmiy materiallarga kirish imkoniyatlarini yaratish lozim. O'zaro muloqotni rag'batlantirish: Bolalarga muloqot qilish, ijtimoiy o'zaro munosabatlarni rivojlantirishda yordam berish zarur. An'anaviy o'yinlar, jismoniy faoliyatlar va guruh ishlariga e'tibor qaratish foydali bo'ladi.

Xulosa

Axborotlashayotgan jamiyatda bolalar psixologiyasining rivojlanish jarayoni tobora murakkablashib bormoqda. Bu jarayonlarning salbiy ta'sirlarini kamaytirish va foydali tomonlarini rivojlantirish uchun, ota-onalar, o'qituvchilar va psixologlar birgalikda faoliyat yuritishi zarur. Bilish jarayonlarini tushunish va rivojlantirish orqali bolalar texnologiyalarni ongli ravishda ishlatib, o'z salohiyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati :

1. E.G`oziyev, Ontogenez psixologiyasi, Toshkent – 2020 “NIF MSH” 112 – 140
2. Vigotskiy, L. S. (1986). Thought and Language. MIT Press.
3. Ерина Я.Е., Исаева Д.И., Бондарева Е.В. ЭРТА ТАШХИС ВА ИЛК АРАЛАШУВ
4. <https://azkurs.org/mavzu-sharq-mutafakkirlarining-yosh-avlodni-tarbiyalashga-oid.html>

